

Asia: VN/20307/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioden yhteensovittamista koskevaksi lainsäädännöksi (ns. joustomalli)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Mielenterveyden keskusliitto kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Hallituksen esityksen tavoitteena on uudistaa työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioden yhdistämistä sekä helpottaa eläkkeiden aikana työskentelyä ja parantaa sen kannustimia, jotta eläkkeensaaja voisi joustavasti hyödyntää jäljellä olevaa työkykyään. Koemme, että hallituksen esitys on parannus nykyiseen vallitsevaan lainsäädäntöön liittyen. Moni mielenterveyshäiriötä sairastava ihminen, jolla työkyky on alentunut, haluaa tehdä töitä oman työkykynsä puitteissa, joka myös edistää kuntoutumista. Lain tulee olla eläkkeensaajan näkökulmasta mahdollisimman yksinkertainen ja selkeä. Sen tulee olla kannustava ja lisätä turvallisuuden tunnetta raha-asioiden suhteen.

Ehdotetussa mallissa eläkkeensaajan työansioihin sovellettaisiin kalenterikuukausikohtaista suojaosaa. Nämä suojaosat vastaisivat pitkälti määrältään nykyisiä ansaintarajoja. Suojaosa olisi aina vähintään täyden takuueläkkeen verran, joka on bruttona 990,90 euroa kuukaudessa vuonna 2026. Kelan eläkkeessä suojaosa on tämän takuueläkkeen verran. Työeläkelakien mukaisessa työkyvyttömyyseläkkeessä suojaosaan vaikuttavat eläkkeensaajan vakiintuneet keskiansiot. Täydessä työkyvyttömyyseläkkeessä suojaosa olisi 40 prosenttia ja osatyökyvyttömyyseläkkeessä 60 prosenttia vakiintuneesta keskiansiosta.

Esityksessä kerrotaan, että eläkkeensaajalle lisäksi määriteltäisiin kalenterivuodelle euromääräinen joustosumma, jonka määrän verran eläkkeensaaja voisi kalenterivuoden aikana yhteensä ylittää kuukausikohtaiset suojaosansa ilman, että maksettavan eläkkeen määrään tulisi vähennyksiä. Kalenterivuosikohtainen jouston määrä vastaisi kahden kuukauden suojaosan määrää. Jokainen vuoden aikana tapahtuva kuukausikohtaisen suojaosan ylitys vähentäisi käytettävissä olevan jouston määrää ylityksen määrällä. Kun joustoa ei enää olisi jäljellä, suojaosan ylitykset vähentäisivät maksettavan eläkkeen määrää ylityksen määrällä. Esityksessä tuodaan kuitenkin esille, että tarkoituksena ei ole, että eläkkeensaajan työansiot jatkuvasti ylittäisivät suojaosan. Ehdotuksen mukaan esimerkiksi työeläkelakien mukainen täysi työkyvyttömyyseläke muutettaisiin

osatyökyvyttömyyseläkkeeksi, jos eläkkeensaajan työansiot ylittäisivät suojaosan yhtäjaksoisesti 12 kalenterikuukauden ajalta. Jos ylitykset jatkuisivat yhtäjaksoisesti 12 kuukautta vielä tämän jälkeen, osatyökyvyttömyyseläke lakkautettaisiin kokonaan. Myös kansaneläkelain mukainen työkyvyttömyyseläke lakkautettaisiin, jos suojaosa ylittyisi 12 kalenterikuukauden ajan peräkkäin.

Tässä esityksessä esitetään, että joustosumma olisi siis 2 x suojaosa. Esimerkiksi Kelan eläkkeen osalta tämä tarkoittaisi takuueläkkeen määrä x 2 eli $990,90 \times 2 = 1981,80$ euroa kalenterivuodessa. Koemme, että joustosumma on parannus eläkkeensaajan tilanteeseen nähden, koska nykyisessä mallissa, jossa eläke täytyy jättää lepäämään melko pian, ansaintarajojen ylityksessä, se myös usein voi vähentää henkilön kokonaistuloa, kun eläkettä ei makseta näiltä kuukausilta. On kannatettavaa, että kun joustosummaa ei olisi enää jäljellä, suojaosan ylitykset vähentäisivät maksettavan eläkkeen määrää vain ylityksen määrällä, mikä on kohtuullisempi ratkaisu. Esityksessä ei ole perusteltu sitä, miksi joustosummaksi on valikoitunut juuri suojaosa x 2. Joustosumma on melko matala varsinkin, jos henkilö saa Kelan eläkettä, joten joustosumman tulisi olla korkeampi.

Esityksessä tuotiin esille, miten eläkettä voitaisiin muuttaa, jos suojaosuuden ylityksiä on 12 kalenterikuukautta putkeen. Nämä ehdotukset asettavat työeläkkeen ja Kelan eläkkeensaajat keskenään eriarvoiseen asemaan, koska Kelassa ei ole käytössä osatyökyvyttömyyseläkettä. Toisin sanoen, jos suojaosa ylittyy 12 kalenterikuukautta putkeen, Kelan työkyvyttömyyseläkkeellä (myös takuueläke) oleva menettää koko eläkkeen, kun taas työeläkelakien puolella täydessä työkyvyttömyyseläkkeessä eläke muutetaan aluksi osatyökyvyttömyyseläkkeeksi.

Kelan ja eläketurvakeskuksen selvityksen (2021) mukaan kuntoutustuelta eli määräaikaiselta työkyvyttömyyseläkkeeltä palataan keskimäärin harvoin työelämään ja kuntoutusta saaneiden kohdalla paluu työelämään on yleisempää. Kelan tiedotteessa avattiin, että aiempien tutkimusten mukaan jos kuntoutustuen perusteena oli somaattinen sairaus, työhön paluu oli todennäköisempää verrattuna mielenterveyden häiriöihin. On tärkeää, että kuntoutumisen aikana sairastuneella henkilöllä on mahdollisuus osallistua oman työkykynsä puitteissa työelämään ilman pelkoa taloudellisen tilanteen huononemisesta. Kelan työkyvyttömyyseläkettä ja kuntoutustukea saavat ovat käytännössä usein esimerkiksi nuoria aikuisia, pitkäaikaistyöttömiä tai rikkonaisen työuran omaavia. Näille ryhmille yksi vuosi on lyhyt aika vakauttaa asema työelämässä. Mielenterveyshäiriöihin kuuluu voinnin ja työkyvyn vaihtelut, joten joustot palkkatulojen suhteen ovat tärkeitä. Olisi tärkeää varmistaa, että henkilöllä on riittävän pitkä aika kuntoutua ja tehdä oman työkykynsä rajoissa töitä. Vaikka suojaosat ylittyisivät 12 kuukautena, se ei tarkoita, etteikö työkyky voisi vaihdella ja alentua paljonkin seuraavien lähikuukausien aikana.

Parannus olisi myös se, jos ei tarvittaisi päätöstä siihen, että henkilö voisi siirtyä osatyökyvyttömyyseläkkeeltä takaisin täydelle eläkkeelle tulojen pudotessa alle rajan, koska mielenterveyshäiriöihin kuuluu voiminnan ja työkyvyn vaihtelut pidemmän aikaa.

Hallituksen esityksessä tuodaan esille, että jatkossa säädettäisiin työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioiden yhteensovituksista koskevasta vuosipäätöksestä. Päätöksen antaminen edellyttää, että yhteensovitus on johtanut eläkkeen vähentämiseen. Lisäksi jatkossa eläkkeensaajalla olisi oikeus saada eläkelaitokselta ja Kelasta tieto työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioiden yhteensovituksen perusteista ajantasaisesti kunkin kalenterikuukauden osalta. Perusteilla tarkoitettaisiin muun muassa eläkkeen määrää, yhteensovituksessa huomioon otettuja kuukauden työansioita, eläkkeeseen tehtävää vähennystä sekä suojaosan ja jouston määrää. Tieto kalenterikuukaudelta tehdyn yhteensovituksen perusteista voitaisiin antaa esimerkiksi eläkelaitoksen ja Kelan sähköisten palvelujen kautta. On tärkeää mahdollistaa se, että oman tilanteen seuraaminen reaaliajassa on mutkatonta ja henkilö saisi helposti tarkistettua esimerkiksi sen tiedon paljonko joustosummaa on jäljellä tai kuinka monena kuukautena suojaosuus on ylittynyt. Tämän lisäksi olisi tärkeää varmistaa, että henkilö saisi Kelan ja työeläkelaitoksen puolelta tiedon automaattisesti, jos esimerkiksi joustosumma olisi lähellä ylittyä tai suojaosuus olisi lähellä ylittyä 12 kalenterikuukautta putkeen.

Lisäksi esityksessä kerrotaan järjestelmämuutoksiin liittyen, että jatkossa tuotettaisiin mahdollisesti laskurit, joiden avulla eläkkeensaaja pystyisi arvioimaan työansioiden vaikutuksen eläkkeensä määrään. Kannatamme laskuria, jolla työkyvyttömyyseläkkeen saaja voi laskea etukäteen palkan muutosten vaikutukset eläkkeeseen.

Oman haasteensa kokonaisuuteen tuo kuitenkin eläkkeensaajan asumistuki, jota moni työkyvyttömyyseläkkeellä oleva saa. Lyhytaikaiset, alle kuuden kuukauden mittaiset tilapäis- ja keikkatyöt on ollut haaste monelle eläkkeensaajalle asumistuen kannalta, koska laskukaava on monimutkainen eikä tarkistusjakso ala heti siitä, kun työtulot alkavat. Henkilön tulisi pystyä ennakoimaan ja arvioimaan tulevaisuuden työtuloja, joka ei aina ole mahdollista. Kelan eläkkeensaajan asumistuen-etusohjeessa kerrotaan, että vuosittain toistuva tulo voidaan ottaa huomioon eläkkeensaajan asumistuessa, vaikka tulo kestäisi alle kuusi kuukautta, jos tulo toistuu vuosittain. Tällöin tulo otetaan huomioon toisena vuonna, jolloin se muodostuu vuosittain toistuvaksi. Osalle ei nykyisen voimassa olevan lainsäädännön näkökulmasta ole ollut haaste seurata ansaintarajoja työtulojen osalta vaan se, miten työtulot vaikuttavat eläkkeensaajan asumistukeen, kun kyseessä epäsäännölliset tilapäis- ja keikkatyöt, jotka eivät jatku yli kuutta kautta, mutta kyseessä on kuitenkin vuosittain toistuva tulo. Olisi tärkeää edistää sitä, että henkilö uskaltaisi ottaa töitä vastaan ilman pelkoa, että oma taloustilanne menisi sekaisin.

Nykyinen Kelan eläkkeensaajan asumistukilaskuri ei tätä ongelmaa pysty huomioimaan, vaan tähän tulisi kehittää jokin muu ratkaisu. Ratkaisun tulisi mahdollistaa eläkkeensaajalle varmuus siitä, että töitä uskalletaan ottaa vastaan. Lisäksi tulisi varmistaa se, että henkilö pystyy itse ennakoimaan mahdollisimman hyvin, miten työnteko tulisi vaikuttamaan eläkkeensaajan asumistukeen, ja mitä henkilöltä edellytetään asioiden hoitamisen suhteen, jotta liikamaksua ei tule asumistuesta.

Lähteet:

<https://www.kela.fi/ajankohtaista/maaraaikaisen-tyokyvyttomyyselakkeen-jalkeinen-tyohon-paluu-on-yleisempaa-kuntoutukseen-osallistuneilla>

Kelan etuusohje: Eläkkeensaajan asumistuki (päivitetty 5.3.2026.)

Laatijat:

Riikka Mettälä, sosiaaliturvan asiantuntija

Reetta Syrjäkari, sosiaaliturvan asiantuntija

Jyrki Rinta-Jouppi, asiantuntija

Päivi Rissanen, erityisasiantuntija

Tarja Tikkanen, asiantuntija

